

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Статтю присвячено проблемі висвітлення шляхів формування психологічної культури у майбутніх соціальних працівників в умовах вищої школи.

Ключові слова: психологічна культура, майбутній соціальний працівник, шляхи формування психологічної культури майбутнього соціального працівника.

Для кожної епохи розвитку людства характерна певна психологічна культура, що відповідає загальнолюдським цінностям. Саме сьогодні важливо закласти в нашій державі засади повноцінної психологічної культури, яка сприяла б духовному і творчому потенціалу майбутнього соціального працівника та всього українського народу взагалі. Зауважимо, що характер психологічної культури помітно впливає на стан економічного, політичного та соціального розвитку країни, духовність громадян і їхню національну свідомість. Об'єктивні та суб'єктивні труднощі формування психологічної культури майбутнього соціального працівника передбачають пошук досконаліших шляхів її формування, нових підходів в освітньому процесі вищої школи. Треба звернути увагу на те, що ці положення є базовими у Законі України "Про освіту" та Національній доктрині розвитку освіти в Україні. Говорячи про актуальність і практичну значущість формування психологічної культури майбутніх соціальних працівників в умовах сьогодення, можна знайти велику кількість прикладів того, що відсутність елементарної психологічної грамотності виступає основною причиною проблем, труднощів та конфліктів у соціальній взаємодії людей. Недостатній рівень сформованої психологічної культури призводить до виникнення стресових ситуацій як в окремої людини, так і в суспільстві в цілому.

У вивчення проблеми пошуку шляхів формування психологічної культури у майбутніх соціальних працівників в умовах вищої школи вагомий внесок зробили багато дослідників, науковців, психологів та педагогів-практиків, серед яких: Б.Г. Ананьєв, О.С. Анісімов, А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, О.С. Газман, О.В. Гринько, О.К. Данилевич, М.К. Тутушкіна та ін.

Метою статті є визначення шляхів формування психологічної культури у майбутніх соціальних працівників в умовах вищої школи.

Теоретичне дослідження проблеми дало нам змогу зробити такі припущення, що висловлювання про психологічну культуру кожен трактує по-різному, але спільне в усіх те, що складовими психологічної культури є такі компоненти, як: знання себе і знання інших, самооцінка й оцінка оточення, вміння керувати своєю поведінкою і діяльністю, будувати відносини з іншими людьми. Їх гармонійне поєднання визначає психічне здоров'я, емоційне благополуччя та продуктивність у соціальній, професійній, родинній та інших сферах життєдіяльності людини.

Базуючись на даних власного теоретичного дослідження, ми погоджуємося з думкою Г.І. Марасанова, що ні для кого не є новиною те, що загальне визначення поняття “психологічна культура” не включено до жодного з психологічних словників, натомість це компенсується наявністю визначень в окремих сферах психолого-педагогічної науки [13].

На основі аналізу, систематизації й узагальнення існуючих підходів до визначення цього поняття ми під психологічною культурою майбутнього соціального працівника розуміємо вид загальної культури, особливе утворення особистості, яке забезпечує успішну роботу майбутніх соціальних працівників з клієнтами, а саме: дає майбутньому фахівцеві змогу розуміти їх внутрішній світ, ефективно вирішувати життєві та професійні проблеми, психологічно адаптуватися й самовизначитися в соціумі [8].

Слід зауважити, що психологічна культура майбутнього соціального працівника формується під впливом багатьох факторів. Більшість їх може бути зарахована до зовнішніх. На суспільному рівні до них відносимо: соціальні, економічні, релігійні, етнічні та ін. Наведені чинники формують певний базовий рівень психологічної культури майбутнього соціального працівника (як частин загальної культури), на який орієнтується кожна людина, яка знаходиться в цьому суспільстві, та надбудовує вже власну психологічну культуру (іншими словами, індивідуальний рівень). Цей індивідуальний рівень психологічної культури майбутнього соціального працівника визначається такими чинниками, як:

- базовий рівень психологічної культури суспільства;
- педагогічний вплив;
- вплив батьків;
- вплив однолітків або колективу;
- власна психологічна та практична діяльність [10].

Серед вказаних чинників слід підкреслити, що власна практична та психологічна діяльність фахівця із соціології, соціального працівника (і набуття через неї власного практичного та психологічного досвіду) є найважливішим для формування особистості, але цей чинник, зазначимо, є найменш впливовим. Найбільший вплив, на нашу думку, має базовий рівень психологічної культури суспільства, оскільки він є визначальним для всіх інших чинників. Педагогічний вплив і вплив батьків перебувають приблизно на однаковому рівні. Вплив однолітків або колективу, який є найменш контрольованим, може розглядатися як один з найголовніших (але слід пам’ятати, що й він визначається впливом попередніх трьох чинників і небагатим власним досвідом) [3]. Саме власний психологічний і практичний досвід робить людину індивідуальністю.

Треба зазначити, що психологічна культура особистості соціального працівника – досить складна й стійка система вказаних якостей. Вона формується тільки в умовах тривалого й активного впливу системи об’єктивних і суб’єктивних факторів навчання, виховання й побудови соціальних відносин. До об’єктивних факторів зараховуємо:

- систему соціальних і правових впливів;
- систему та зміст навчання;
- систему суспільних цінностей;
- перспективи професійної освіти і працевлаштування;
- методи навчання й розвитку інтелектуальних здібностей;
- наочні приклади соціальної та професійної поведінки тощо.

До суб'єктивних факторів належать:

- характерологічні якості особистості, такі як: моральні, комунікативні, волювні;
- мотиваційно-цільові;
- індивідуально-особистісний і професійний досвід;
- загальні та професійні здібності;
- ціннісні орієнтації;
- принципи самоорганізації діяльності [15].

Формування психологічної культури студентів – майбутніх соціальних працівників, на наш погляд, потребує застосування адекватних методів професійного відбору, індивідуального підходу, розробки критеріїв визначення рівня сформованості моральних, комунікативних, інтелектуальних і регуляторних компонентів навчальної та професійної діяльності.

Для ефективного формування психологічної культури студентів – майбутніх соціальних працівників необхідно:

- забезпечити високий рівень викладання як спеціальних, профільних, так і гуманітарних дисциплін: педагогіки, психології, соціальної психології, соціологічних дисциплін, філософії, етики, приділяючи особливу увагу практичним методам застосування гуманітарних, психологічних та педагогічних знань у спілкуванні й поведінці студентів – майбутніх фахівців у соціальній сфері;
- більш активно використовувати профільну практику студентів у ВНЗ для формування навичок спілкування та інтерактивної взаємодії з учнями, для розвивального впливу на формування їх особистості;
- організувати системи психологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників [6].

Висновки. В ході дослідження ми дійшли таких висновків:

1) поняття “психологічна культура майбутнього соціального працівника” досить нове, не вивчене у психолого-педагогічній науці на належному рівні, а отже, питання шляхів її формування теж залишається відкритим;

2) з метою ефективного формування психологічної культури студентів – майбутніх соціальних працівників необхідно забезпечити високий рівень викладання як спеціальних, профільних, так і гуманітарних дисциплін;

3) приділяти належну увагу практичним методам застосування гуманітарних, психологічних і педагогічних знань у спілкуванні та поведінці студентів – майбутніх фахівців у соціальній сфері;

4) активно використовувати профільну практику студентів – майбутніх фахівців у соціальній сфері у ВНЗ;

5) організувати системи психологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Список використаної літератури

1. Анисимов О.С. Психологические особенности педагогического мышления в системе высшего образования / О.С. Анисимов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/1987/876/87606.htm>.
2. Бандурка А.М. Основы психологии управления / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская. – Харьков, 1999.
3. Газман О.С. Воспитание: цели, средства, перспективы. Новое педагогическое мышление / О.С. Газман. – М. : Высшая школа, 1989. – 523 с.
4. Голева З.В. Творческая реализация профессиональных функций в педагогическом процессе [Электронный ресурс] / З.В. Голева, А.К. Данилевич. – Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/1987/876/87606.htm>.
5. Гринько О.В. Проблема формирования профессионально-перцептивной культуры специалиста / О.В. Гринько // Вестник ПГЛУ. – № 1. – 2004. – С. 34–51.
6. Демина Л.Д. Психологическая культура как фактор становления профессионала [Электронный ресурс] / Л.Д. Демина, И.А. Ральникова, Н.А. Лужбина. – Режим доступа: http://psy.tsu.ru/problems_psy.php.
7. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / И.Ф. Исаев. – М. : Наука, 2002. – 287 с.
8. Кісенко О.О. Структура і зміст поняття “Психологічна культура майбутнього соціального працівника” / О.О. Кісенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищих загальноосвітніх закладах : зб. наук. праць / [редкол.: Т.І. Сущенко (гол.ред) та ін.]. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 14/67. – С. 158–165.
9. Климов Е.А. Введение в психологию труда / Е.А. Климов. – М. : Наука, 1988. – 432 с.
10. Колмогорова Л.С. Становление психологической культуры личности как ориентир современного образования [Электронный ресурс] / Л.С. Колмогорова. – Режим доступа: <http://bspu.ab.ru/journal/pedagog/pedagog3/at14h>.
11. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов. – М. : Высшая школа, 1984. – 346 с.
12. Мажара Г.П. Психологизация образования – условие и критерий его развития [Электронный ресурс] / Г.П. Мажара. – Режим доступа: <http://vlad-sadovsk.chat.ru/magazin4/article1.htm>.
13. Марасанов Г.И. Культура как психологическое понятие [Электронный ресурс] / Г.И. Марасанов. – Режим доступа: <http://psychol.ras.ru/cont/marasan.htm>.
14. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека: парадигмы, проекции, практики : пособие для студентов психологических факультетов / А.Б. Орлов. – К. : Вища школа, 1995. – 427 с.
15. Симанова Т.А. Психолого-акмеологическая характеристика личности профессионализма [Электронный ресурс] / Т.А. Симанова. – Режим доступа: http://psy.tsu.ru/problems_psy.php.
16. Тутушкина М.К. Практическая психология для преподавателей / М.К. Тутушкина. – М. : Наука, 1997. – 428 с.
17. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М.А. Холодная. – М. : Высшая школа, 1997. – 348 с.

Кісенко Е.А. Формирование психологической культуры у будущих социальных работников в условиях высшей школы: пути решения проблемы

Статья посвящена проблеме выделения путей формирования психологической культуры у будущих социальных работников в условиях высшей школы.

Ключевые слова: психологическая культура, будущий социальный работник, пути формирования психологической культуры будущего социального работника.

Kisenko H. Forming of psychological culture for future social workers in the conditions of in high school: ways of decision of problem

This article is sanctified to the problem of selection of ways of forming of psychological culture for future development workers in the conditions of higher school.

Key words: psychological culture, future development worker, ways of forming of psychological culture of future development worker.